

С. З. Михайлин. — М. : Изд-во «Наукова думка», 1978. — 240 с.

2. Заменгоф З. М. Правовой режим материальных и финансовых ресурсов в хозяйственных системах / З. М. Заменгоф. — М. : Изд-во «Наука», 1987. — 184 с.

3. Савицкая А. Н. Имущественная ответственность государственных органов за вред, причиненный их должностными лицами / А. Н. Савицкая. — Львов, 1959. — 196 с.

4. Нор В. Т. Имущественная ответственность за неправильные действия должностных лиц / В. Т. Нор. — Львов, 1974. — 216 с.

5. Мамутов В. К. Предприятие и вышестоящий хозяйственный орган / В. К. Мамутов. — М. : Юрид. лит, 1968. — 240 с.

6. Братусь С. Н. Роль права в развитии советской экономики / С. Н. Братусь. — М., 1971. — 48 с.

7. Ківалова Т. С. Зобов'язання відшкодування шкоди за цивільним законодавством України: теоретичні проблеми : автореф. дис. на здобуття наук.

ступеня докт. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Т. С. Ківалова. — Одеса, 2008. — 40 с.

8. Щербина В. С. Господарське право / В. С. Щербина. — К. : Юрінком Інтер. — 2005. — 592 с.

9. Булатов Е. В. Правовой статус учреждения как участника хозяйственных отношений : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право» / Е. В. Булатов. — Донецк, 2005. — 20 с.

10. Алёшин О. Н. Ответственность государства по обязательствам во внутреннем гражданском обороте / О. Н. Алёшин // Журнал российского права. — 2001. — № 1. — С. 15–24.

11. Презентація Єдиного реєстру державної власності. — Режим доступу : http://www.spfu.gov.ua/ukr/reg_prez.php.

Подано до редакції 26.11.2009 р.

УДК 346.1:64(477)

Г. С. Пілігрим,
*старший викладач,
Донецький національний університет
економіки і торгівлі
ім. Михайла Туган-Барановського*

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КОМУНАЛЬНИХ КОНЦЕСІЙ В УКРАЇНІ

На сьогодні визначальним є те, що концесія в багатьох країнах світу розглядається не просто як один із різновидів контрактів із господарського використання об'єктів права державної або комунальної власності. Концесіям надається більш важливе значення, а саме як договірної форми державно-приватного партнерства. Визнання за концесією, зокрема комунальною, такого статусу відкриває нові можливості й напрями правового регулювання у цій сфері господарювання. Саме цим обумовлюється актуальність даного дослідження.

Питанням правового регулювання концесійних відносин приділялася увага як із боку вітчизняних, так і зарубіжних вчених і практиків. Зокрема, можна виділити праці В. А. Устименка [1], О. Р. Зельдіної [2],

О. В. Шаповалової [3], О. А. Медведєвої [4], С. А. Сосни [5] тощо. Проте недостатньо дослідженими й такими, що потребують детального аналізу, залишаються питання визначення подальших перспектив правового регулювання комунальних концесій в Україні.

Метою дослідження є визначення напрямів вдосконалення правового регулювання комунальних концесій (концесій на базі об'єктів права комунальної власності) в Україні.

Для досягнення поставленої мети були вирішені наступні завдання:

проаналізовано існуючі наукові розробки, законодавство України в контексті досліджуваної тематики; розроблено пропозиції щодо вдосконалення законодавства України в досліджуваній сфері.

© Г. С. Пілігрим, 2009

Загалом, державно-приватне партнерство (далі – ДПП) інтерпретується у значенні можливості держави та органів місцевого самоврядування (муніципалітетів) залучати приватний капітал на договірній основі до вирішення завдань публічного характеру [6, с. 414].

На даний час лідерами в області ДПП є Великобританія, США, Франція та Німеччина [7, с. 39]. Практика застосування ДПП у ряді західноєвропейських країн показує, що даний механізм використовується там, де держава й бізнес мають взаємодоповнюючі інтереси, але при цьому не в змозі діяти повністю самостійно і незалежно один від одного.

Звісно, сучасні світові тенденції правового регулювання концесій не могли не вплинути на вітчизняну наукову й законодавчу думку. На теперішній час у Верховній Раді України зареєстровані як мінімум два законопроекти про засади розвитку державно-приватного партнерства в Україні. Зокрема, мова йде про законопроекти реєстр. № 3447 від 08.12.2008 р. «Про загальні засади розвитку державно-приватного партнерства в Україні» (автор – Кабінет Міністрів України) і реєстр. № 3447-д від 14.04.2009 р. «Про загальні засади державно-приватного партнерства» (автор – колектив народних депутатів України).

Державно-приватне партнерство в цих законопроектах (якщо не брати до уваги незначних відмінностей) визначається як система відносин, які складаються між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами (далі – державні партнери), з однієї сторони, і суб'єктом господарювання, що діє на основі приватної форми власності (далі – приватні партнери), з іншої сторони, для взаємовигідної співпраці на строковій договірній основі з метою реалізації суспільно значущих проєктів, досягнення соціального й економічного ефекту.

До ознак ДПП досліджувані законопроекти відносять: забезпечення більш високих техніко-економічних показників ефективності діяльності ніж у разі здійснення такої діяльності державним партнером без залучення приватного партнера; довготривалість відносин (від 5 до 50 років); передача приватному партнеру частини ризиків у процесі здійснення державно-приватного партнерства; внесення приватним партнером інвестицій в об'єкти партнерства із джерел, не заборонених законодавством.

Звісно, однією з форм здійснення державно-приватного партнерства вказані законопроекти визнають концесію.

Загалом, вищенаведені законопроекти мало чим відрізняються один від одного за змістом, хоча певні особливості цим документам притаманні. Наприклад, законопроектом реєстр. № 3447-д передбачається внесення змін до Закону України «Про концесії» щодо розширення сфер господарської діяльності, які можуть здійснюватися з використан-

ням об'єктів права державної чи комунальної власності, за рахунок такого виду діяльності, як пошук, розвідка родовищ корисних копалин і їх видобування. Звичайно, з цим можна погоджуватися, така законодавча пропозиція збігається з висновками окремих науковців-господарників про необхідність розробки законопроекту «Про концесії природокористування» [3, с. 382].

Інші дослідники пропонують розширення переліку об'єктів концесійних відносин за рахунок включення до них об'єктів природно-заповідного фонду [4, с. 11]. Таким чином, скоріше мова йде про впровадження в Україні природоресурсної концесії, яка є доволі поширеною в зарубіжних країнах.

Законопроектом реєстр. № 3447-д серед заходів підтримки розвитку концесійної діяльності передбачена можливість повного чи часткового звільнення концесіонерів збиткових і низькорентабельних об'єктів концесії, що мають важливе соціальне значення, від сплати концесійних платежів на певний строк. Прогресивність цієї норми може створити передумови активізації концесійних відносин в Україні.

Серед положень, які зближують законопроекти реєстр. № 3447 від 08.12.2008 р. і реєстр. № 3447-д від 14.04.2009 р., можна виділити наступні: аналіз ефективності реалізації проєкту в рамках державно-приватного партнерства; обґрунтування соціально-економічних і екологічних наслідків реалізації проєкту в рамках державно-приватного партнерства; розподіл ризиків, пов'язаних з реалізацією проєкту в рамках державно-приватного партнерства; державні гарантії прав приватних інвесторів; державний контроль за виконанням договорів, укладених в рамках державно-приватного партнерства тощо.

Втім відмінною ознакою законопроекту реєстр. № 3447-д є те, що останній містить норму про уповноважений орган виконавчої влади з питань державно-приватного партнерства. Уявляється, що положення про утворення уповноваженого органу виконавчої влади з питань державно-приватного партнерства заслуговує на схвалення, оскільки дозволить сформувати єдину державну політику в цій сфері відносин. У розрізі концесійних відносин ця проблема також не втрачає актуальності. Зокрема, О. А. Медведєва висловлюється щодо необхідності створення в системі органів державної виконавчої влади спеціального органу з питань концесійної діяльності зі статусом державного комітету [4, с. 10].

Як свідчить зарубіжний досвід, здійснення концесійної діяльності як різновиду ДПП, розвиток відносин держави, органів місцевого самоврядування й бізнесу був би неможливим без інституційних перетворень. Загалом, реформи в цій сфері виявили дві принципово різні як по методиці, так і по глибині змін схеми інституційних перетворень.

Перша є структурною адаптацією наявного інституційного середовища до цілей, пріоритетів і умов економічної діяльності держави, що змінилися. Розробка й еволюційне вродання нових принципів, норм і правил партнерства держави, органів місцевого самоврядування і приватного бізнесу в діючі інститути відбуваються або в контексті проголошеної нової економічної політики державного регулювання (Великобританія, Нова Зеландія, Аргентина, інші країни Латинської Америки), або в рамках наявної, але дещо видозміненої й доповненої системи державного управління (США, Канада, Японія, країни ЄС). Окрім відмічених, по такому шляху йдуть нові індустриальні країни (Республіка Корея, Тайвань та ін.), а також деякі із країн, що розвиваються, з рівнем розвитку ринкових відносин, достатнім для встановлення партнерських зв'язків «державо-бізнес».

Друга схема пов'язана з формуванням, по суті, «з нуля» інститутів, що відповідають ринковій економіці й новому місцю держави, органів місцевого самоврядування в господарському житті. Ця схема реалізується в колишніх соціалістичних країнах, на пострадянському просторі та в деяких країнах, що розвиваються [8, с. 78].

Таким чином, зміна ролі держави в економіці й розширення сфери партнерських відносин знайшли своє відображення у створенні спеціальних інститутів: агентств (у США, Великобританії, Голландії), державних корпорацій (в Італії, Новій Зеландії), асоціацій (у Франції) та ін.

На даному етапі розвитку економічних відносин все більше уваги приділяється створенню інституційної бази ДПП. Досвід багатьох країн свідчить, що можна було б уникнути деяких невдач, якби структура проекту була розроблена правильніше, координація була ефективнішою, а процес конкурсного відбору й закупівель був прозорішим. У відповідь на проблеми, що виникли при вирішенні питання про ефективне управління програмою ДПП, почали створюватися централізовані структури по роботі із проектами ДПП.

Організаційна структура по роботі із проектами ДПП виконує різні функції: від чисто консультативної функції до активної участі в ідентифікації проекту, розробці його структури, проведенні закупівель і моніторингу виконання контрактів. Протягом останніх десяти років з'явилося декілька типів організаційних структур по роботі із проектами ДПП, що говорить про те, що не існує якого-небудь одного переважного варіанту.

У зв'язку з вищенаведеним можна дійти висновку, що створення відповідного органу державної виконавчої влади з питань концесійної діяльності можливо й матиме позитивне значення, проте не менш позитивний ефект на концесійні відносини справить

створення спеціалізованої державної організації у вигляді унітарного або корпоративного підприємства, основним призначенням якого буде надання комплексної (економічної, правової, технічної тощо) підтримки концесієдавцям – уповноваженим органам державної влади й місцевого самоврядування. Така підтримка може отримати вияв у наступному: надання допомоги в розробці концесійної документації, у тому числі концесійного проекту; аналіз ефективності реалізації концесійного проекту; обґрунтування соціально-економічних і екологічних наслідків реалізації концесійного проекту; консультування при підготовці тексту концесійного договору (у частині необхідних уточнень) тощо.

Слід погодитися з думкою окремих науковців у тому, що розробка концесійного проекту є необхідним для формування більш повного уявлення про об'єкт, який передається в концесію, та обґрунтованого визначення умов конкурсу і договору [9, с. 24]. Проект необхідний, щоб показати, так би мовити, «товар обличчям» і, таким чином, ввести претендента концесії в курс справ на об'єкті, надати йому правдиву інформацію про фактичний стан виробництва, можливі шляхи розвитку переданого в концесію підприємства й необхідні обсяги інвестицій для модернізації (організації) виробництва. Зміст проекту повинен забезпечити отримання відповідей на відповідні питання. Разом з тим пропозиції проекту не можуть бути обов'язковими для концесіонера, його бачення шляхів вирішення проблем після їх детального вивчення може виявитися іншим, ніж це запропоновано проектом. Зрештою важливо встановити обсяги інвестицій і обсяги відрахувань до бюджету, а в окремих випадках обов'язкову номенклатуру продукції, що фіксується в договорі сторін і, отже, підлягає виконанню концесіонером. Цією обставиною зумовлюється глибина опрацювання проектних пропозицій.

Кожен концесійний проект має свої особливості розробки й реалізації, які обумовлені сучасним технічним і організаційним станом об'єкта концесії, його спеціалізацією та іншими обставинами. В концесійному проекті необхідно вирішувати ідентичні проблеми, що дасть можливість розробити типовий макет концесійного проекту (особливості об'єктів виявлятимуться через конкретні характеристики окремих вимог до змісту проекту). Звісно, у тексті концесійного проекту мають бути сформульовані питання, відповіді на які й визначатимуть власне зміст проекту. Можна погодитися з думкою окремих науковців, що питання повинні стосуватися переважно чотирьох напрямів аналізу: технічного, інституційного, економічного й фінансового [9, с. 24].

Можна припустити думку, що саме через відсутність детально розробленого концесійного проек-

ту із економічними розрахунками можливих витрат на відновлення роботи об'єкта концесії, потенційного доходу, який концесіонер може отримати у разі здійснення концесійної діяльності, можливих ризиків, що можуть виникнути під час реалізації інвестиційного проекту, на теперішній час в Україні залишається не розвинуеною така форма господарського використання об'єктів права комунальної власності, як концесія. Отже, створення спеціалізованої державної організації слід визнати вкрай необхідною.

На даний час у сфері правового регулювання концесійних відносин за участю держави й органів місцевого самоврядування наголошується на необхідності виділення серед основних напрямів економічної політики, передбачених у ст. 10 ГК України, концесійної політики. Зокрема, такої думки дотримується О. В. Шаповалова, яка пропонує абз. 5 ч. 1 ст. 10 ГК України доповнити відповідними положеннями, спрямованими на створення економіко-правових умов для концесійної діяльності. У розвиток своїх міркувань, дослідниця вважає за необхідне визначити у ГК України перелік суб'єктів, уповноважених на здійснення концесійної політики. О. В. Шаповалова пропонує віднести до таких суб'єктів Кабінет Міністрів України, Раду Міністрів Автономної Республіки Крим, Антимонопольний комітет, Фонд державного майна України, згадування про яких мають міститися у ч. 2 ст. 407 ГК України [10, с. 220].

У цілому, погоджуючись з вищенаведеним, слід відзначити, що сама по собі пропозиція про доповнення різновидів економічної політики концесійною виглядає неповною, оскільки не згадується інструмент реалізації такої політики. Мається на увазі те, що відповідно до ч. 1 ст. 9 ГК України у сфері господарювання держава здійснює довгострокову (стратегічну) й поточну (тактичну) економічну політику, і в той же час здійснення державою економічної стратегії й тактики у сфері господарювання спрямовується на створення економічних, організаційних і правових умов, за яких суб'єкти господарювання враховують у своїй діяльності показники прогнозних і програмних документів економічного й соціального розвитку (ч. 1 ст. 11 ГК України).

Отже, провідником концесійної політики має бути певний документ програмного характеру на загальнодержавному рівні з відповідним урахуванням його положень під час розробки програм соціально-економічного розвитку областей, районів і міст. Зокрема, такий висновок підтверджується ч. 3 ст. 11 ГК України про те, що основними формами державного планування господарської діяльності є Державна програма економічного та соціального розвитку України, Державний бюджет України, а також інші державні програми з питань економічного й соціального розвитку, порядок

розробки, завдання та реалізація яких визначаються законом про державні програми.

Загалом, такий документ міг би отримати назву «Програма розвитку концесії в Україні» (далі – Програма). Пріоритетні об'єкти права державної та комунальної власності для організації концесії мали б визначатися в результаті вивчення ситуації в певному секторі економіки й соціально-економічної ситуації в адміністративно-територіальних одиницях України. На стадії розробки Програми доцільно було б визначити черговість передачі об'єктів у концесію, орієнтовні обсяги інвестиційних вкладень, розмір надходжень держави й територіальних громад від передачі об'єктів права власності в концесію, альтернативні можливості досягнення аналогічних результатів (за наявності) тощо.

Розробка Програми організації концесій у країні додає державній концесійній політиці необхідну кількісну визначеність. Програма має визначити межі концесійної організації виробництва, пріоритетні галузі (підприємства) для організації концесій, суми інвестиційних вкладень, показники випуску продукції та ін.

Розробку Програми можна покласти на Міністерство економіки України з наступним затвердженням її постановою Кабінету Міністрів України. Аналогічні програми мають затвердити місцеві ради й органи місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ і міст.

Звісно, організація концесійних відносин у тих або інших визначених сферах господарювання на території певного населеного пункту потребує більш детальної правової регламентації в межах спеціальних законів. На можливості прийняття спеціальних законів акцентовано увагу у ч. 2 ст. 5 Закону України «Про концесії». На даний час в Україні не є досить поширеними спеціальні нормативні акти, які б визначали особливості укладення і здійснення концесійних договорів щодо певних об'єктів права державної й комунальної власності. У зв'язку з цим можна лише згадати про Закон України «Про концесії на будівництво й експлуатацію автомобільних доріг», який визначає особливості концесії автомобільних доріг державної форми власності.

Отже, порядок концесійного використання об'єктів права комунальної власності залишається дещо за межами правового регулювання, що не сприяє ефективності використання комунального майна й залученню інвестицій у комунальне господарство. Проте треба відзначити, що на сьогодні у стінах Верховної Ради України розроблено декілька законопроектів, які визначають особливості передачі в оренду та концесію об'єктів централізованого водо-, теплопостачання й водовідведення, що перебувають

у комунальній власності. Зокрема, можна відзначити законопроект № 2320 від 03.04.2008 р. (автори: В. В. Рибак і О. Попов), спрямований на регламентацію концесійних відносин у зазначеній сфері господарювання. Крім того, на прийнятті закону про визначення особливостей оренди та концесії об'єктів централізованого водо-, тепlopостачання й водовідведення, що перебувають у комунальній власності, особливо акцентовано увагу в Розпорядженні Кабінету Міністрів України від 28.05.2008 р.

Загалом, господарсько-правова конструкція концесії має використовуватися не тільки у житлово-комунальному господарстві, але і в тих сферах міського господарства, які потребують інвестицій у не менших за обсягом вкладеннях. Зокрема, за інформацією, яка лунає в засобах масової інформації, Інтернет-виданнях і наукових джерелах, не менш привабливими для залучення інвестицій є такі об'єкти права комунальної власності, як комунальні аеропорти, паркінги, комунальні торговельні центри, автомобільні дороги, взагалі транспортна інфраструктура тощо.

У той же час пропонується використовувати на концесійних засадах такі об'єкти, які не віднесені чинним законодавством України до таких. Зокрема, як вже було відзначено, на рівні дисертаційних робіт пропонується передавати в концесію земельні ділянки, надра тощо. На рівні законопроектів пропонується передавати в концесію об'єкти культурної спадщини (реєстр. № 2498 від 16.05.2008 р.). Звісно, що такого роду пропозиції потребують додаткової аргументації, проте загалом це свідчить про багатогранність концесії, яка дозволяє на договірній основі залучати інвестиції в різні сфери господарювання.

Звісно, концесійне законодавство України в частині передачі в концесію комунального майна не позбавлено недоліків, на чому вже було акцентовано увагу, проте їх вирішення бачиться в необхідності застосування комплексного підходу до врегулювання концесійних відносин у комунальному господарстві. Зокрема, мова йде про доцільність конкретизації концесійних відносин на базі окремих видів об'єктів права комунальної власності в межах спеціального Закону України «Про комунальні концесії». Структурно цей документ може бути представлений наступним чином:

1. Загальні положення (визначення термінів; принципи здійснення концесійної діяльності; об'єкти права комунальної власності, що можуть надаватися в концесію – це об'єкти, які не підлягають приватизації в будь-якому разі, об'єкти виключної власності територіальної громади).

2. Суб'єкти концесійних правовідносин (концесіодавець – уповноважені органи місцевого самоврядування, районні та обласні ради; концесіонер –

вітчизняні та іноземні інвестори, кваліфікаційні вимоги до концесіонерів).

3. Правовий режим комунальних концесій (особливості передачі в концесію об'єктів права комунальної власності у сфері централізованого водо-, тепlopостачання і водовідведення, об'єктів транспортної інфраструктури, автомобільних доріг тощо, що перебувають у комунальній власності; особливості передачі в концесію об'єктів, що задовольняють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ і міст; оголошення і проведення концесійного конкурсу; заборона приватизації об'єктів права комунальної власності, які надаються у концесію; заборона передачі майнових прав за концесійним договором, а також заміни сторін у зобов'язанні; реєстрація договору концесії як обмеження речового права відповідного до чинного законодавства України тощо).

4. Укладення договору комунальної концесії.

5. Основні права й обов'язки сторін концесійного договору.

6. Гарантії прав концесіонерів і правові засади їх державної підтримки (податкові та інші пільги, гарантії органів місцевого самоврядування, стабільність умов концесійного договору тощо).

7. Облік і звітність концесійної діяльності.

8. Прикінцеві положення.

Саме прийняття цього закону слугуватиме підґрунтям для більш ефективного впровадження концесії у відносини господарського використання комунального майна.

Серед основних напрямів правового регулювання концесій можна назвати наростаючу тенденцію до його уніфікації. Це пов'язано з тим, що концесійний договір виступає найбільш поширеною формою інвестування, зокрема іноземного, а тому можна погодитися з думкою окремих дослідників про необхідність розробки в межах такої організації, як СНД міжнародного документу, який би містив основні принципи правового регулювання концесійних договорів [11, с. 27]. Можна припустити думку, що в цілому прийняття такого документу сприятиме зближенню й гармонізації законодавства країн-учасниць СНД у сфері концесій об'єктів права державної та комунальної власності.

Таким чином, проведене дослідження дає можливість дійти висновку про те, що одним із магістральних напрямів розвитку чинного концесійного законодавства України виступає здійснення інституційних перетворень, які пов'язані з необхідністю розробки й реалізації на різних щаблях влади стратегії та тактики організації концесій в Україні. Перспективним напрямом для розвитку досліджень у контексті піднятого в роботі питання можна визнати розробку проблематики інтенсифікації правового

регулювання концесійних відносин на основі об'єктів права комунальної власності.

Література

1. Устименко В. А. Власність територіальної громади міста (господарсько-правові аспекти) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук: спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право» / В. А. Устименко ; НАН України. Ін-т екон.-правових дослідж. — Донецьк, 2007. — 33 с.

2. Зельдина Е. Р. Специальный режим хозяйствования: теоретические вопросы и направления модернизации: монография / Е. Р. Зельдина ; НАН Украины. Ин-т экономико-правовых исследований. — Донецк : ООО «Юго-Восток, Лтд», 2007. — 327 с.

3. Шаповалова О. В. Надання надр у концесію (господарсько-правовий аналіз) / О. В. Шаповалова // Вісник Донецького університету. Серія В. Економіка і право. — 2008. — Вип. 1. — С. 377–382.

4. Медведева О. А. Концесія як правова форма використання державного майна у господарській діяльності недержавними суб'єктами : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право» / О. А. Медведева ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. — Х., 2005. — 17 с.

5. Сосна С. А. Концессионные соглашения: теория и практика / С. А. Сосна. — М. : ООО «Нестор Академик Паблшерз», 2002. — 256 с.

6. Предпринимательское (хозяйственное) право : учебник / под ред. В. В. Лаптева, С. С. Занковского ; Рос. акад. наук, Ин-т государства и права, Академ. правовой ун-т. — М. : Волтерс Клувер, 2006. — 560 с.

7. Гладов А. В. Зарубежный опыт реализации государственно-частного партнерства: общая характеристика и организационно-институциональные основы / А. В. Гладов, А. М. Исупов, С. А. Мартышкин и др. // Вестник СамГУ. — 2008. — № 7 (66). — С. 36–55.

8. Матвеев Д. Б. Государственно-частное партнерство: зарубежный и российский опыт / Д. Б. Матвеев. — СПб. : Наука, 2007. — 172 с.

9. Котов В. В. Государственные (муниципальные) концессии — способ привлечения в Россию иностранных инвесторов / В. В. Котов // Инвестиции в России. — 1999. — № 11. — С. 19–25.

10. Шаповалова О. В. Правове забезпечення підтримки і розвитку господарювання : монографія / О. В. Шаповалова. — Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2004. — 280 с.

11. Пакерман Г. А. Унификация правового регулирования иностранных инвестиций в странах Содружества Независимых Государств : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 / Г. А. Пакерман ; Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве Российской Федерации. — М., 2008. — 30 с.

Подано до редакції 01.10.2009 р.

УДК 336.225.676

С. М. Морозов,

здобувач,

Національний університет державної

податкової служби України,

м. Ірпінь

ПРАВОВА ПРИРОДА ДОГОВОРІВ ЩОДО УСУНЕННЯ ПОДВІЙНОГО ОПОДАТКУВАННЯ

Подвійне оподаткування досліджується у сфері податково-правового регулювання не так вже і давно. Окремих аспектів усунення подвійного оподаткування у своїх роботах торкалися такі вчені-правознавці, як М. П. Кучерявенко [1], І. І. Кучеров [2], О. М. Козирін [3], Ю. О. Крохіна [4], О. В. Бризгалін [5], С. Г. Пепеляєв [6]. Слід зазначити, що це питан-

ня найчастіше розглядається у двох аспектах. Переважно про це йдеться, коли аналізується зміст і місце міжнародних договорів як джерела податкового права. Це обумовлюється тим, що договори про уникнення подвійного оподаткування є найпоширенішим прикладом міжнародних договорів у системі джерел податкового права. Треба враховувати також

© С. М. Морозов, 2009